

Секція економіки та управління

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Іванова Н. Ю., Горілий А. Р.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

E-mail: n.ivanova@ukma.edu.ua, a.horilyi@ukma.edu.ua

Анотація. У сучасних умовах відбувається зміщення центру економічної вартості з фізичної та ручної праці на інтелектуально-когнітивні форми діяльності. Штучний інтелект вже не є лише технологічним інструментом – він стає фундаментальним чинником трансформації самої логіки створення доданої вартості, у межах якої людський капітал виступає головним носієм інноваційного потенціалу. Йдеться не лише про витіснення працівників з окремих галузей, а про якісну зміну взаємодії між людиною і машиною, у межах якої штучний інтелект не підмінює, а підсилює людські когнітивні можливості.

Ключові слова: людський капітал, штучний інтелект, ринок праці.

Стрімке поширення технологій штучного інтелекту у XXI ст. визначає новий етап еволюції соціально-економічних систем, у межах якого ключовими детермінантами продуктивності стають знання, інтелектуальні здібності, креативність і здатність людини взаємодіяти з алгоритмічними системами.

На відміну від попередніх технологічних революцій, де домінував ефект заміщення людської праці машинами, нинішня хвиля цифровізації характеризується інтеграційним ефектом. Йдеться не лише про витіснення працівників з окремих галузей, а про якісну зміну взаємодії між людиною і машиною, у межах якої штучний інтелект не підмінює, а підсилює людські когнітивні можливості [1].

Як зазначає McKinsey Global Institute, інтеграція інтелектуальних систем у виробництво та сферу послуг створює передумови для підвищення продуктивності на 0,8–1,4 % щорічно, але водночас вимагає радикального оновлення професійних навичок і знань. Таким чином, людський капітал перестає бути лише об'єктом технологічного впливу – він стає центральним елементом інноваційного розвитку, без якого по-

тенціал штучного інтелекту не може бути реалізований у повному обсязі. Йдеться не лише про автоматизацію окремих операцій чи професій, а про системну зміну структури попиту на компетентності, формування нової вартості праці та перегляд традиційних соціально-економічних ієрархій, у яких провідні позиції посідають працівники, здатні інтегрувати технології у власну професійну діяльність [2].

У цьому контексті людський капітал набуває ознак стратегічного ресурсу, який визначає не лише рівень національної конкурентоспроможності, а й темпи інституційної адаптації суспільства до нової технологічної парадигми [3]. Трансформація відбувається не на периферії економічних процесів, а в їхньому ядрі – у взаємодії між знаннями, технологіями та соціальними інститутами, що створюють умови для перерозподілу економічної вартості між людським і штучним інтелектом.

Подальший розвиток штучного інтелекту зумовлює суттєві структурні трансформації на ринку праці, які охоплюють як кількісні, так і якісні параметри людського капіталу. Відбувається перерозподіл трудових ресурсів між секторами, зростає попит на професії, що поєднують технічні, аналітичні та когнітивно-креативні навички, тоді як позиції, засновані на рутинних або механічних функціях, поступово зникають [1].

Таким чином, зміни, спричинені розвитком штучного інтелекту, можна розглядати як третю хвилю технологічної диференціації праці – після індустріальної автоматизації та комп'ютизації. Проте на відміну від попередніх етапів, сучасна трансформація має не лінійний, а мережево-інтегрований характер, що проявляється у формуванні нових міжгалузевих спеціальностей і гібридних професій, таких як AI-координатор, етичний аналітик даних, дизайнер цифрових екосистем чи архітектор людсько-машинної взаємодії [1, 4]. Саме в цьому вимірі проявляється ключова закономірність сучасної економіки знань – поступове злиття когнітивного потенціалу людини та алгоритмічних можливостей машин у єдину систему продуктивних сил.

Аналіз динаміки ринку праці свідчить, що вплив штучного інтелекту не обмежується автоматизацією окремих видів діяльності, а створює умови для нового поділу праці на основі рівня цифрової компетентності та здатності до адаптивного навчання. Саме тому дослідження взаємозв'язку між людським капіталом і ШІ набуває стратегічного значення для розуміння механізмів економічного зростання у XXI столітті.

Подальший розвиток штучного інтелекту спричиняє глибоку структурну перебудову світового ринку праці, що має як позитивні, так і суперечливі наслідки для формування та відтворення людського капіталу. Впровадження інтелектуальних технологій у виробництво, фінансову сферу, транспорт, освіту й охорону здоров'я змінює баланс попиту

й пропозиції робочої сили, формуючи нові пріоритети у системі компетентностей. Якщо раніше конкурентоспроможність працівника визначалася рівнем спеціалізованої кваліфікації, то тепер вирішальне значення мають цифрова грамотність, аналітичне мислення, гнучкість, міждисциплінарність і здатність до навчання протягом життя [5].

Розвиток штучного інтелекту призводить не лише до якісних змін у структурі ринку праці, але й до перегляду самої вартості людського капіталу, тобто економічної оцінки знань, умінь, навичок і креативних здібностей працівників. У традиційній економічній моделі вартість праці визначалася через продуктивність фізичних або технічних операцій, тоді як у сучасній цифровій економіці цей зв'язок дедалі більше опосередковується інтелектуальними та когнітивними чинниками. Рівень винагороди тепер залежить не від формального освітнього статусу, а від здатності працівника інтегрувати цифрові інструменти, алгоритми та аналітичні системи у власну діяльність [5].

Розвиток штучного інтелекту не лише змінює структуру економіки та систему зайнятості, але й вимагає глибокої трансформації інституцій освіти, професійної підготовки та соціальної адаптації населення. В умовах, коли технологічний цикл оновлення знань скоротився з десяти до трьох–п'яти років, а компетентності швидко втрачають актуальність, освіта перестає бути лінійним процесом, обмеженим дитинством або юністю. Вона перетворюється на динамічну екосистему безперервного навчання (lifelong learning), у межах якої головним ресурсом розвитку стає здатність людини швидко оновлювати свої знання та адаптуватися до змін технологічного середовища [6].

Таким чином, процеси цифровізації та поширення штучного інтелекту вимагають нової моделі державної політики у сфері людського капіталу – політики, яка поєднує освітні, соціальні, інноваційні та регуляторні інструменти. Формування ефективної екосистеми безперервного навчання, зменшення цифрового розриву та інтеграція технологій у систему освіти є передумовами не лише економічного зростання, а й забезпечення соціальної стійкості в умовах технологічної турбулентності. Людський капітал у цьому контексті виступає головним медіатором між прогресом і стабільністю – чинником, від якого залежить, чи стане штучний інтелект інструментом розвитку, чи джерелом нерівності.

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект: лідерство думок, аналіз та рішення світових проблем. URL: <https://www.weforum.org/stories/artificial-intelligence/>

2. Людський потенціал. URL: <https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/labor-markets>
3. Autumn 2022 Economic Forecast – The EU economy at a turning point. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2022-economic-forecast-eu-economy-turning-point_en
4. Харарі Ю. Н. ШІ хакнув мозок людини. URL: <https://encrypted.com/ua/harari-shi-haknuv-mozok-lyudini/>
5. OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2023_08785bba-en/full-report.html
6. Analytical Report – Use of Advanced ICT/AI for Digital Transformation of Education, UNESCO IITE & SOU (2022). URL: https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2022/07/Analytical-Report_Ed_AI.pdf